
Melita POLER KOVAČIČ, Karmen ERJAVEC,
Marko MILOSAVLJEVIČ in Igor VOBİČ*

UNIVERZITETNO IZOBRAŽEVANJE ALI NOVINARSKA PRAKSA? STALIŠČA UREDNIKOV SLOVENSКИH MNOŽIČNIH MEDIJEV**

Povzetek. Članek predstavlja stališča enajstih urednikov vplivnih slovenskih novičarskih medijev do novinarskega izobraževanja. Analiza poglobljenih intervjujev je pokazala, da večina urednikov zagovarja univerzitetno izobrazbo novinarja skupaj z veliko praktičnega usposabljanja. Izpostavljajo predvsem pomen posredovalne kompetence, nekateri tudi vsebinsko kompetenco in osebne značilnosti novinarja. S študenti programa Novinarstvo na Fakulteti za družbene vede imajo dobre izkušnje. Kot njihovo prednost navedejo dobro posredovalno in strokovno kompetentnost, poznavanje vloge novinarstva in etike ter novinarstva v novih medijih, kot slabost pa nespecializirano znanje. S fakultetnim programom so v glavnem zadovoljni in predlagajo izboljšave, ki so v sedanjem predmetniku večinoma že upoštevane.

Ključni pojmi: novinarstvo, izobraževanje, uredniki, univerza, Fakulteta za družbene vede, množični mediji, stališča

Uvod

Izobraževanje novinarjev in z njim povezano specializirano znanje je ena od prvin profesionalizacije (npr. McLeod in Hawley, 1964). Tako zgovorniki ideje novinarske profesionalizacije (gl. Banning, 1998/1999) kot tudi njeni nasprotniki (gl. Christians in Nordenstreng, 2004) ne morejo zanikati dejstva, da je novinarstvo izrazito nekoherentno področje raziskovanja in poučevanja. Pomanjkanje mednarodnega soglasja o novinarskem izobraževanju lahko pripišemo različnim dejavnikom, pri čemer se znanstveniki strinjajo, da je ključnega pomena razpetost med industrijo in univerzo. V zgodovini je novinarstvo vedno lovilo ravnotežje med prakso (medijska

---

* Dr. Melita Poler Kovačič, redna profesorica, dr. Karmen Erjavec, redna profesorica, dr. Marko Milosavljevič, docent in Igor Vobič, docent, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

industrija) na eni strani ter izobraževanjem in raziskovanjem (univerza) na drugi, ki sta imeli vsaka svoja institucionalna pričakovanja in predpostavke. Tako novinarsko izobraževanje ni razvilo specifičnega disciplinarnega konceptualnega ogrodja ter je nepriljubljeno pri industriji in komaj sprejeto na univerzi.

Pomembna dejavnika njegove nekoherentnosti sta tudi številčnost in raznolikost pristopov, ki opredeljujejo in proučujejo novinarstvo. Teoretski diskurzi novinarstva po svetu ne sledijo enakim konceptualnim vzorcem, saj je novinarstvo obravnavano iz različnih tradicij (Zelizer, 2004). Različne akademske tradicije ter raznoliki kulturni in družbeni temelji novinarstva so pripeljali do različnih vidikov opredelitve novinarstva in tudi do različnih pogledov na izobraževanje novinarjev. Zato se nam zastavlja vprašanje, kakšen je slovenski pogled na izobraževanje novinarjev.

Hitro spreminjajoča se medijska industrija na eni strani in že skoraj polstoletna tradicija univerzitetnega izobraževanja novinarstva v Sloveniji na drugi strani ustvarjata potrebo po kritičnem samopremisleku vloge in vsebin novinarskega izobraževanja. V splošni in še posebej v politični javnosti je pogosto slišati poenostavljene ter neutemeljene negativne sodbe o novinarskem izobraževanju in kompetencah njegovih diplomantov. V teh razpravah pa ni slišati glasov tistih, ki vsakodnevno delajo s študenti in diplomanti novinarskega programa, tj. urednikov novinarskih uredništev v medijih. Da bi zapolnili to vrzel, smo raziskali, kakšna so mnenja urednikov slovenskih medijev, ki zaposlujejo študente oziroma diplomante programa Novinarstvo s Fakultete za družbene vede. V ta namen smo avgusta in septembra 2012 izvedli poglobljene intervjuje z enajstimi uredniki vplivnih slovenskih medijev.

Teoretsko ogrodje

Med akademiki, novinarji in splošno javnostjo že več kot stoletje potekajo razprave o vlogi, vsebini in smislu novinarskega izobraževanja (gl. npr. Reese in Cohen, 2000; Comrie, 2003; Deuze, 2006; Dickson in Brandon, 2000; Macdonald, 2006; Foote, 2008; Mensing, 2010).

V javnosti obstajata dva nasprotujoča si pogleda na način pridobivanja novinarskih znanj: nekateri zagovarjajo univerzitetni študij, drugi pa pridobivanje izkušenj v novinarski praksi. Tako na primer Willnat in Weaver (2006: 37) navajata dolgotrajno razpravo o statusu novinarskega izobraževanja v ZDA: nekateri trdijo, da je novinarstvo akademska disciplina po sebi, ki zasluži teoretsko pozornost in raziskovanje ter univerzitetno izobraževanje, drugi pa menijo, da je na novinarstvo treba gledati kot poklicno večšino in ne kot na področje velikega teoretskega pomena. Mnogi novinarji menijo, da se je novinarstva najlažje naučiti zunaj predavalnice – torej v novinarski

praksi (gl. npr. Cushion, 2007). Njihov argument je, da univerza študentov ne usposobi dovolj za novinarsko delo (gl. npr. Dickson in Brandon, 2000), zato univerze ocenjujejo kot neprimerne, da bi bodoče novinarje dobro pripravile na stvarnost novinarskega poklica (gl. npr. Frith in Meech, 2007; Hanna in Sanders, 2007). Argumente za novinarsko izobraževanje na primer povzema Gasher (2005: 668), ki trdi, da morajo novinarji razumeti teoretske postavke, ki vodijo njihovo delo, saj teorija utemeljuje in navdihuje prakso ter naslavlja temeljna novinarska vprašanja, kot so: Čemu je novinarstvo namenjeno? Zakaj ga opravljamo? Komu z njim služimo? Namreč, vloga univerze ni samo prenos novinarskega znanja in/ali veščin na študente, ampak tudi oblikovanje njihovih identitet (Nolan, 2008: 743). De Burgh (2003: 110) podobno meni, da je novinarstvo treba poučevati kot resno akademsko disciplino ter ne zgolj kot poklicno usposabljanje: da bi lahko uresničevali svoje vloge, novinarji poleg veščin potrebujejo tudi intelektualno samozavest, ki izvira iz znanja oziroma univerzitetnega izobraževanja.

Pogosto je obravnavana tudi dilema, kako naj poteka izobraževanje na univerzah, ki ponujajo novinarske programe. Gre za vprašanje, ali naj se novinarsko izobraževanje osredotoča predvsem na praktična znanja ali na splošna družboslovna in humanistična znanja (gl. npr. Deuze, 2006), oziroma za vprašanje, ali naj univerze predvsem učijo veščine obstoječih novinarskih praks ali bodo pobudnice kritičnih sprememb (gl. npr. Thomas, 2008; Oakham, 2006; Comrie, 2003). Novinarsko izobraževanje običajno odseva različne tradicije in norme novinarskih praks v različnih državah. Vendar že bežen pregled novinarskih programov pokaže, da se v Evropi prevladujoče uveljavlja pristop, ki goji poudarek na širši družboslovni izobrazbi v kombinaciji z novinarskimi predmeti, novinarski programi v ZDA pa večinoma bolj poudarjajo novinarsko strokovno znanje. Vendar raziskave v zadnjem desetletju (gl. npr. Fröhlich in Holtz-Bacha, 2003; Grieves, 2011) kažejo na postopno zблиževanje nacionalnih izobraževalnih programov v Evropi. Izobraževalne ustanove uvajajo programe, s katerimi prebijajo meje med nacionalnimi novinarskimi kulturami, četudi t. i. evropska novinarska kultura še ni uresničena v znatnem obsegu. Težnja k enotnejšemu načinu izobraževanja novinarjev je povezana zlasti z bolonjskim izobraževalnim sistemom (gl. npr. Nordenstreng, 2008: 41).

Pri tem je pomembno tudi vprašanje vloge, ki naj bi jo v novinarskem izobraževanju imela medijska industrija. Na primer v Avstraliji in Novi Zelandiji (gl. Hirst, 2010) tako v medijskih kot akademskih krogih potekajo živahne razprave med tistimi, ki zagovarjajo večjo vključitev medijske industrije v izobraževalne novinarske programe, in tistimi, ki temu nasprotujejo. Vendar je pri tem treba poudariti, da obstajajo izhodiščno različna pričakovanja, kakšno vlogo naj opravlja novinarsko izobraževanje. Prevladujoče poglede akademske sfere povzema Reese (1999: 71), ki pravi, da mora biti glavni cilj

izboljšanje novinarskih praks, toda ne zgolj z veščinskim usposabljanjem novinarskih praktikov, ampak tudi učenjem, kako novinarstvo posega na druga področja javnega življenja, in z razumevanjem kritičnih družbenih problemov. Toda z vidika medijske industrije naj bi bila prevladujoča vloga usposabljanja. Tako na primer uredniki pogosto rečejo, da je glavni namen novinarskega izobraževalnega programa ustvariti boljše kandidate za delo v njihovih uredništvih.

Ob razpravah, ki zagovarjajo bodisi pomen teoretskega znanja bodisi pomen praktičnih veščin, Stephens (2000) opozarja, da vprašanje, ali naj novinarski programi učijo veščine ali teorijo, sploh ni bistveno, ampak je ključno vprašanje, kako naj to počnejo. Tudi Deuze (2001: 15) meni, da je treba opustiti razprave, v katerih sta si teorija in praksa postavljeni nasproti, ter jih nadomestiti s kritičnim samopremislekom vloge in vsebine izobraževalnih programov za novinarje.

Dileme o najprimernejšem načinu usposabljanja za novinarsko delo se navezujejo na vprašanje znanj oziroma kompetenc za kakovostno novinarsko delo. Katere so kompetence, ki naredijo dobrega novinarja? Pogled, ki poudarja osebne značilnosti novinarja, kot sta njegov talent in značaj, sodi v obdobje t. i. normativnega individualizma s konca 19. in začetka 20. stoletja ter je danes v akademskih krogih presežen (gl. Löffelholz, 2008). Sodobne akademske razprave poudarjajo zlasti vsebinsko, strokovno in posredovalno kompetenco (gl. npr. Weischenberg in dr., 1994: 207–208). To pomeni, da morajo novinarji poznati tematsko področje, ki ga pokrivajo, obvladati morajo tehnike novinarskega dela ter imeti sposobnost izražanja in dobro poznati različne novinarske žanre. Potrebujejo tudi zavest o funkcijah novinarstva in novinarski avtonomiji ter reflektivnost. Strokovnjaki z različnih celin so leta 2007 v okviru Unesca pripravili model predmetnika za izobraževanje bodočih novinarjev, ki so ga utemljili z naslednjimi kompetencami: 1) sposobnost kritičnega mišljenja, vključno s sposobnostjo razumevanja, analize, sinteze in ovrednotenja neznanega gradiva, ter temeljno razumevanje dokazov in raziskovalnih metod; 2) sposobnost jasnega pisanja ter celovite uporabe narativnih, deskriptivnih in analitičnih metod; 3) znanje o domačih in tujih političnih, ekonomskih, kulturnih, religioznih in družbenih institucijah in 4) znanje o aktualnih zadevah in problemih ter splošno znanje zgodovine in geografije (Unesco, 2007: 8). Podobno kompetence opredeljuje Adam (2001: 325): novinarski predmetnik bi moral biti po njegovem mnenju zastavljen tako, da 1) spodbuja sposobnost, da se novinar pametno odloča o pomenu aktualnih dogodkov in idej ter jim posveča ustrezno pozornost; 2) spodbuja razumevanje metod zbiranja dokazov in ovrednotenje dejstev; 3) izpopolnjuje jezikovno in narativno sposobnost novinarjev ter znanje vizualne reprezentacije in 4) se posveča metodam kritike ter strukturi, uporabi in ovrednotenju idej.

Univerzitetno izobraževanje novinarjev ima v Sloveniji za seboj skoraj polstoletni razvoj, ki so ga pomembno zaznamovali tudi vsakokratni odnosi z medijskimi hišami in novinarsko prakso. Prva predavanja na programu Novinarstvo so bila leta 1964, ko se je Visoka šola za politične vede preimenovala v Visoko šolo za sociologijo, politične vede in novinarstvo. V Jugoslaviji je bil študij novinarstva »ideološko sumljiv« in »pogosto kritiziran« s strani nosilcev oblasti (Splichal, 1994: 69). Z reorganizacijo fakultete in preimenovanjem v Fakulteto za družbene vede leta 1991 se je novinarstvo utrdilo kot eden od njenih matičnih programov. Leta 2005 se je študij na podlagi vnovičnega poglobljenega premisleka o odnosu med teorijo in prakso sistematično prenovil v skladu z bolonjsko reformo. Tako se je na novo vzpostavilo tudi institucionalno sodelovanje med medijskimi hišami in fakulteto – in sicer z obvezno prakso študentov v novinarskih uredništvih ter gostujočimi predavanji novinarjev in urednikov v okviru praktikumov na fakulteti. Pri praktičnem usposabljanju študentov novinarstva na FDV sodelujejo tudi sodelavci vseh v raziskavo vključenih medijev, razen Slovenskih novic.

Metoda

Na ključno raziskovalno vprašanje, kakšna so stališča slovenskih urednikov do izobraževanja novinarjev, smo skušali odgovoriti z uporabo poglobljenih polstrukturiranih intervjujev. Poglobljeni intervjuji so bili za naš namen ustrezni, ker omogočajo pogled v globino, odkrivanje novih smeric, odpirajo nove razsežnosti problemov ter omogočajo dostop do jasnih in točnih mnenj, ki izhajajo iz osebnih izkušenj (Walker, 1988). S poglobljenimi intervjuji smo poskusili pridobiti boljši vpogled v odločanje urednikov, kot ga sicer omogočajo abstraktni opisi ali poskusi s formaliziranjem procedur (Morrison in Tumber, 1988). Tako so lahko uredniki sami predstavili svoja stališča, izkušnje in svoj pogled na izobraževanje novinarjev.

Za intervjuvance smo izbrali 11 urednikov vplivnih slovenskih medijev, in sicer urednike splošnoinformativnih dnevnikov (Delo, Dnevnik, Večer, Žurnal 24, Slovenske novice in Primorske novice), javne radijske postaje (Radio Slovenija), najbolj poslušane komercialne radijske postaje (Radio 1) (NRB 2011), javne televizijske postaje (TV Slovenija), najbolj gledane komercialne televizijske postaje (POP TV) (NRB 2011) in Slovenske tiskovne agencije. Intervjuji so trajali od dvajset minut do ene ure. Bili so posneti in kasneje zapisani. Avtorji so skupaj analizirali vsak intervju. Intervjuji z uredniki so zajemali tri ključne teme: 1) kompetence dobrega novinarja, 2) stališča do univerzitetnega programa Novinarstva na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in 3) izkušnje z diplomanti novinarskega programa na FDV. Intervjuvancem smo pred intervjujem poslali študijski program Novinarstvo na FDV, da bi uredniki lahko svoje predstave o novinarskih kompetencah

in univerzitetnem študiju novinarstva v Sloveniji primerjali z zdajšnjim študijskim programom Novinarstvo na FDV. Pri izvedbi in analizi intervjujev smo upoštevali, da je osem intervjuvancev študiralo ali diplomiralo na FDV oziroma FSPN, urednik s POP TV pa je v preteklosti sodeloval tudi v pedagoškem procesu študijskega programa Novinarstvo.

Rezultati

Novinarske kompetence

Intervjuvani uredniki so zelo različno odgovarjali na vprašanje, kakšne kompetence mora imeti novinar, da dobro opravlja svoje delo. Več kot polovica urednikov je v ospredje postavila posredovalno kompetenco, ki so jo poimenovali »obrotno znanje«. Ta vključuje sposobnost izražanja in poznavanja žanrov ter nagovor ciljne skupine. Pri tem so nekateri intervjuvani uredniki posebej poudarili, da morajo novinarji poznati občinstvo in ga znati nagovoriti, na primer: »Novinar se mora znati postaviti v kožo tistega, ki mu je prispevek oziroma zgodba namenjena.« (Romana Dobnikar Šeruga, Delo), nekateri poznavanje slovenskega jezika na primer: »Novinarji morajo predvsem obvladati slovenski jezik.« (Suzana Rankov, Dnevnik), nekateri pa sposobnost izražanja, na primer: »Novinar mora znati misliti, govoriti, kratko in jedrnato pisati.« (Tomaž Ranc, Večer) Bojan Budja (Slovenske novice) poudarja specifičnost Slovenskih novic, ki zahtevajo znanje pisanja zgodb in ne tradicionalnih novinarskih žanrov:

Dejstvo je, da so Slovenske novice medij, ki so rahlo specifičen. Mi ne prisegamo na klasične novinarske zvrsti – od vesti, poročila, članka in tako naprej, pač pa nam je nekako bližje ta, če lahko rečemo, ameriški tip žurnalizma, to je zgodba.

Četrtnina urednikov je poudarila, da mora imeti novinar predvsem vsebinske kompetence, še posebej široko splošno znanje, na primer: »Dober novinar mora predvsem imeti neko široko znanje.« (Drago Balazič, Radio Slovenija) Trije uredniki so menili, da je za opravljanje novinarskega dela bolj kot znanje pomembna novinarjeva osebnost. Tako so izjavili, da gre »pri novinarjih bolj za osebnost in osebe kot pa za konkretna znanja« (Helena Pirc, Radio 1), da je za dobrega novinarja pomemben »osebni značaj« (Suzana Rankov, Dnevnik) in »volja do dela« (Matej Košir, Žurnal 24). Za dva urednika je najpomembnejša strokovna kompetenca, predvsem poznavanje tehnike novinarskega dela, na primer: »Dober novinar mora znati poiskati informacije, in sicer iz celega spektra virov – od najbolj formalnih, institucionalnih do najbolj neformalnih, in hkrati od najlažje dostopnih do nekoliko težje dostopnih.« (Vesna Humar, Primorske novice)

Tomaž Perovič (POP TV) je menil, da mora imeti novinar ustrezno posredovalno in vsebinsko kompetenco ter osebnostne značilnosti: »Novinar mora prej imeti neka obrtna znanja kot pa znanje česa drugega. /.../ Danes znajo že srednješolci malo montirati in malo snemati, tisti, ki jih to zanima. Pomembna sta karakter človeka in splošno znanje.« Tudi Ksenija Horvat Petrovčič (TV Slovenija) je navedla različna znanja ter v ospredje postavila vsebinsko kompetenco, posredovalno kompetenco in osebne značilnosti, kot sta ambicioznost in volja do dela:

Moja osebna preferenca je bila splošna razgledanost, poznavanje razmer doma in v tujini, razmišljanje o tem, kako se posvetiti dogodku in ga prikazati na ustrezen način. Potem so tu tudi kriteriji televizičnosti, izgovorjave ... Ampak absolutno, neka ta dinamika, da nekaj počneš v lajfu, prav tako moraš imeti ambicioznost. Če je nimaš, je potem to 'dead meat', kaj boš potem s tem.

Pridobivanje novinarskih znanj

Večina intervjuvanih urednikov je mnenja, da morajo novinarji pridobiti novinarsko znanje z visokošolskim izobraževanjem in veliko praktičnega dela med formalnim izobraževanjem in po njem. Tipična je bila izjava Tomaža Ranca (Večer): »Dober novinar postaneš s študijem in predvsem veliko, veliko prakse.« Matej Košir je izpostavil pomen mentorja v praktičnem usposabljanju: »Novinarji, praktično ne glede na izobrazbo, potrebujejo dobrega mentorja in kolektiv, ki jih bo s praktičnimi primeri vodil v poklic.«

Uredniki visokošolsko diplomo razumejo kot pogoj za zaposlitev, še posebej v javnih zavodih: »V javnem sektorju, če nimaš ustrezne izobrazbe, se ne moreš zaposliti.« (Drago Balažič, Radio Slovenija), ter kot dokaz novinarjeve volje in motiviranosti za učenje: »Če danes hočeš dokazati, da imaš določena znanja, je dokazilo za to, da si se pripravljen učiti, da si pripravljen čitati, da si se pripravljen izobraževati, diploma. Zelo enostavno. Če nisi v določenem obdobju pripravljen narediti fakultete, razen nekaterih izjem, kaže na to, da nimaš dovolj ziclederja. Izobrazba ni pomembna. /.../ A brez diplome ni dela.« (Tomaž Perovič, POP TV)

Vsi intervjuvani uredniki so dejali, da pri sprejemu kandidata v službo ne delajo razlike med različnimi visokošolskimi študijskimi programi: »Zdaj morajo novinarji imeti univerzitetno izobrazbo, ni pa a priori nujno, da so to diplomanti novinarstva ali katere druge smeri s Fakultete za družbene vede, lahko so tudi diplomanti ekonomije ali prava ali katerega koli humanističnih študijev.« (Vesna Humar, Primorske novice)

Drugačne poudarke sta naredila dva urednika, ki sta dejala, da se »dober

novinar rodi« (Barbara Štrukelj, STA) ali: »Dober novinar si ali nisi. To ti je položeno v zibelko ali ne. Vse ostalo je rušenje nečesa, kar je v tebi, oziroma spodbujanje nečesa, kar je v tebi, brez tega – ne vem, ali lahko to rečem – genetskega predznaka se mi zdi, da je težko.« (Bojan Budja, Slovenske novice)

Izkušnje z diplomanti FDV

Vsi intervjuvani uredniki so dejali, da v procesu izbire kandidatov diploma študijskega programa Novinarstvo ni prednost ali pomanjkljivost, na primer: »Da je nekdo diplomant novinarstva s FDV, ni ne prednost ne hiba. Kakšnih primerjalnih prednosti v primerjavi s študenti ali diplomanti drugih smeri študenti novinarstva po moji oceni nimajo.« (Tomaž Perovič, POP TV)

Večina urednikov je kot prednost diplomantov novinarstva v primerjavi z diplomanti drugih visokošolskih programov navedla boljšo posredovalno in strokovno kompetentnost, na primer:

Diplomanti novinarskega programa lahko zagotovo bolje obvladajo obrt – se pravi te osnovne pristope, poznajo žanre, bolj jim je jasno iskanje virov, vzdrževanje 'networka', kako se naredi radijska novica, kako se pripravi daljši članek, krajša vest. Vse te obrtniške veščine so njim bolj jasne. Kar se tiče same materije, o kateri poročajo, so pa tukaj precej enakovredni s tistimi, ki prihajajo iz drugih študijskih smeri, kar je precej povezano s tem, kako je vsak človek rojen novinar, koliko ima raziskovalnega duha, koliko je pripravljen vložiti v to, da poišče dobro informacijo, jo preveri, jo dobro napiše in jo potem tudi naredi na raznih komunikacijskih kanalih. (Barbara Štrukelj, STA)

Intervjuvani uredniki so kot prednost navajali tudi poznavanje vloge novinarstva in novinarjev v družbi ter etičnega novinarskega delovanja.

Ena velika prednost se mi zdi je, da k nam prihajajo diplomanti fakultete za novinarstvo, ki so že vpeljeni v to deontološko dimenzijo poklica. Imajo to zavest o širši družbeni vlogi novinarstva, čeprav to zveni nekoliko arhaično. Prav tako imajo ponotranjene temelje novinarske etike, odprti so za razmislek o odnosu med novinarjem in politikom ter novinarjem in gospodarstvenikom, občutljivi so na situacije, ki so lahko problematične za integriteto in dostojanstvo novinarja in drugih. To je velikanska prednost. (Vesna Humar, Primorske novice)

Med prednostmi diplomantov novinarstva so uvrstili tudi poznavanje novih medijev: »Na splošno sem z diplomanti novinarstva zadovoljna. Zelo

dobro razumejo zakonitosti novih (digitalnih) medijev in način njihove konzumacije.« (Romana Dobnikar Šeruga, Delo) Nekaj intervjuvancev je med prednostmi diplomantov novinarstva navedlo tudi vsebinsko kompetenco, ki vključuje predvsem široko in ne specializirano znanje.

Njihova prednost pred drugimi diplomanti/šudenti je, da so v povprečju malo bolj razgledani in lažje povezujejo stvari v razumljive zgodbe. Pomanjkljivost je pa seveda v tem, da se v razumevanju prava ali ekonomije ne morejo primerjati z diplomanti, ki so to študirali.

Poleg nespecializiranega znanja so intervjuvani uredniki navedli tudi slabšo sposobnost izražanja, na primer: »Med slabostmi pa bi omenila, da so v slogovnem in slovničnem pogledu v povprečju slabi. Vendar se hitro učijo in izboljšajo v tem smislu, če se jim posvetimo. V svoji ambicioznosti nekateri preslabo ocenjujejo svoje sposobnosti in novinarsko prodornost; če so prepriščeni samoiniciativnosti, se lotijo zapletenih, kompleksnih zgodb, ki na koncu izpadejo bolj kot seminarska naloga.« (Romana Dobnikar Šeruga, Delo)

Tudi Ksenija Horvat Petrovčič (TV Slovenija) je menila, da je študentov novinarstva preveč ter da so današnji mladi premalo angažirani in preveč potrošniško usmerjeni:

Drugače bi jaz rekla, da je novinarjev, ki prihajajo s FDV-ja preveč na nek način. Glede na to, da je itak cel poklic v krizi, bi si človek želel, da bi bilo novinarjev bistveno manj. Ni več novinarjev, ki pridejo z dušo. To niso več novinarji, ki bi bili pripravljeni za novinarski poklic delati, se polno angažirati. Ti mladi ljudje, ki prihajajo, praviloma mislijo, da je novinarstvo od osmih do petih oziroma ... Ni več te strašne želje ali energije, da v nekaj zavrtaš, da se nečesa lotiš /.../ Ni več tiste želje, da boš na nekem področju res dober, najboljši, da se boš res poglobil, da boš razumel svoje vire, da boš razumel, zakaj je treba iti trikrat na kavo z ljudmi, ki niso tvoji kolegi iz 'foha', da boš res razumel kontekst teme, ki jo pokrivaš, da boš znal to razložiti ljudem /.../ Zdi se mi, da je ta mlada generacija zelo potrošniško naravnana in da je informacija nekaj, kar lahko kupiš in prodaš.

Predlogi sprememb študijskega programa Novinarstvo

Na vprašanje, kako bi spremenili dodiplomski program Novinarstvo, je večina intervjuvanih novinarjev dejala, da bi dodali le več praktičnega dela, na primer: »Ja, morda je še vedno premalo poudarka na praksi – kot sem lahko videla v predmetniku, so televizijski praktikum, časopisni, radijski

modul pa multimedijško novinarstvo ... Toda še več te prakse bi bilo fajn uvesti v študijski program.« (Barbara Štrukelj, STA) Pri konkretnih predlogih je večina navajala primere, ki so na programu že uveljavljeni od bolonjske prenovne dalje, npr. daljšo prakso v medijskih hišah. Tipičen primer:

Nisem niti razmišljala, kako bi ga vzpostavila. Pošiljala bi jih za dlje časa v medijske hiše. Mislim, da študenti, ki pridejo na prakso za en teden ali tri tedne, prave priložnosti za novinarsko delo ne dobijo. Oni so tam bolj kot ne opazovalci in to se mi ne zdi zadosti – to ni isto, kot če sam poizkusi. Študenti bi dejansko morali imeti več priložnosti, da nekaj naredijo, da naredijo nek izdelek in da nekdo oceni, kakšen je ta izdelek, ali je uporaben ali kaj. (Barbara Štrukelj, STA)

Nekateri uredniki, ki imajo neposredne izkušnje z delovanjem novinarske prakse in praktikumov, so jih pohvalili, a pri tem omenili problem prevelikega števila študentov: »Sistem prakse smo dobro vzpostavili – težava je v tem, da ne moremo sprejeti veliko študentov. /.../ Prav tako vem, da imate dobre praktikume.« (Tomaž Perovič, POP TV)

Nekateri so dodali, da bi bilo v dodiplomskem programu Novinarstvo treba uvesti še več predmetov, ki bi študente usmerili k delu v določenih medijih: »To, kar meni morda manjka v programu, je specializacija za posamezne medije. Čeprav je to hkrati vprašanje, kako daleč bi bilo smiselno iti s tem na fakulteti. Saj ne moreš delati in usposabljeni radijskega novinarja na primer – to je zelo težko.« (Drago Balazič, Radio Slovenija)

Nekateri so dodali, da bi bila potrebna še večja tematska specializacija: »Morda bi študij sploh na koncu ponudil možnost morda malo večje specializacije za recimo gospodarsko novinarstvo, za novinarstvo s področja politike, socialnih tematik ... Morda malo večja, dodatna specializacija.« (Barbara Štrukelj, STA)

Helena Pirc (Radio 1) je celo predlagala, da bi s pomočjo študentov reševali kadrovsko stisko komercialnih medijev: »Za nas bi bilo pa tudi dobro, da bi reševali občasno kadrovsko stisko tudi s pomočjo fakultete oziroma s pomočjo sodelovanja pri praksi.« Bojan Budja (Slovenske novice) pa si pri oblikovanju predmetnika želi vključenosti novinarskih hiš: »Malo več tega sodelovanja s strani novinarskih hiš pri izdelavi učnega načrta in procesa. In potem seveda ta povratna informacija, kako so ti nasveti in naši 'inputi' relevantni v tem samem izobraževalnem procesu.«

Sklep in diskusija

Analiza intervjujev z uredniki vplivnih slovenskih medijev je v izhodišču pokazala, da imajo uredniki razmeroma neizoblikovano stališče do znanja

in izobraževanja novinarjev. To je v skladu z obstoječimi študijami, ki nakazujejo, da novinarji in uredniki nimajo jasne predstave o tem, kakšno znanje potrebujejo za opravljanje svojega dela.

Raziskava je pokazala, da intervjuvanci nimajo izključujočih se mnenj o novinarskem pridobivanju kompetenc v smislu, ali univerzitetno izobraževanje ali usposabljanje v novinarski praksi, kot so prisotna med novinarji in uredniki v številnih drugih državah (gl. Willnat in Weaver, 2006). Večina je mnenja, da je potrebna visokošolska izobrazba in veliko praktičnega usposabljanja, čeprav nekaj urednikov še vedno poudarja, da se »novinar rodi«. Prisotnost te ideje normativnega individualizma (gl. Löffelholz, 2008) – v akademskih krogih sicer že zdavnaj presežene – nas je presenetila, saj novinarstvo zreducira na dejavnost, ki je celo manj od obrti, saj sta bolj kot posebno znanje in strokovna usposobljenost, ki ju zagotavlja univerza, pomembna talent in značaj. Tradicionalni model novinarskega učenja, ki je podoben obrtniškem vajeništvu, kjer učenje poteka ob delu in pod budnim nadzorom mentorja, omogoča pridobitev znanja, ki je konkretno, tehnično in omejeno ter nadzor delodajalcev nad sposobnostmi in veščinami novinarja. Velika nevarnost tega pristopa se kaže v tem, da imajo novinarji kot zgolj praktiki pomanjkljivo znanje o možnih posledicah novinarskega dela (Splichal in Sparks, 1994). Večina strokovnjakov novinarskih in komunikacijskih študij podpira zahteve po široko zasnovanem izobraževanju, v katerem si novinarji pridobijo sposobnosti, ki jim pomagajo razumeti kompleksnost družbenega, gospodarskega, političnega in kulturnega okolja ter učinke svojega dela na družbo. Dober novinarski izobraževalni sistem omogoča reprodukcijo novinarske kakovosti in prispeva k njeni kontinuirani zagotovitvi. V nasprotju z obrtniškim modelom univerzitetni študij ponuja teoretično, abstraktno in formalno znanje v kritični fazi človeškega odraščanja ter vpliva na razvoj posameznika ter njegovih sposobnosti neodvisnega mišljenja (ibid.). Novinarji potrebujejo formalno izobraževanje tudi zaradi lažje prilagoditve novinarstva na spremembe okolja, ki se kažejo v ekonomskih, tehnoloških in organizacijskih spremembah novinarskega dela. Ob njih se pojavljajo potrebe po drugačnih oblikah zbiranja, obdelovanja, predvsem pa preverjanja informacij. S tem pa je povezana tudi nova vloga in samopodoba novinarjev. Vse te spremembe zahtevajo poznavanje, razumevanje in prilagajanje novinarstva. Pri tem lahko univerzitetni izobraževalni sistem najbolj ustrezno pripravi novinarstvo na različne spremembe.

Med kompetencami, ki jih mora imeti dober novinar, je večina intervjuvanih urednikov posebej poudarila posredovalno kompetenco oziroma t. i. obrtno znanje, ki vključuje sposobnost izražanja in poznavanja žanrov ter nagovor ciljne skupine. Nekateri so izpostavili pomen vsebinske kompetence, ki se navezuje na široko splošno znanje in tematsko področje, ki ga novinar pokriva, drugi pa so navedli tudi osebne značilnosti, kot sta volja

do dela in ambicioznost. Čeprav je o novinarskih kompetencah narejeno presenetljivo malo raziskav, so te enotne v sporočilu, da morajo novinarji imeti raznolike kompetence: vsebinsko, posredovalno in strokovno kompetenco ter socialno orientacijo. Program Novinarstvo na FDV je mednarodno primerljiv, zasnovan po zgledu kakovostnih univerzitetnih programov novinarstva po svetu, čeprav smo (bili) člani Katedre za novinarstvo pri njegovem oblikovanju in izvedbi omejeni z institucionalnimi zahtevami bolonjske reforme in še zlasti neugodnimi finančnimi okoliščinami. V takih razmerah smo si člani Katedre za novinarstvo prizadevali pripraviti program, s katerim bi študentom posredovali čim širšo paleto kompetenc in tako dosegli čim celovitejšo usposobljenost svojih diplomantov. Temu cilju smo sledili z oblikovanjem predmetnika, ki študentom omogoča uzavestitev in ponotrnanje profesionalnih norm (študij govornih in pisnih žanrov, etičnega kodeksa, samoregulacije in prava), jih jezikovno izobražuje ter jim ponuja temeljna družboslovna znanja, obenem pa jim zagotavlja dovolj stika s prakso, tj. dvosmerno in dobro organizirano sodelovanje z mediji prek praktikumov in novinarske prakse.

Intervjuvani uredniki imajo s študenti programa Novinarstvo dobre izkušnje, a v procesu izbire kandidatov ta diploma ni niti prednost niti pomanjkljivost. Večina urednikov je kot prednost diplomantov novinarstva v primerjavi z diplomanti drugih visokošolskih programov navedla boljšo posredovalno in strokovno kompetentnost. Intervjuvani uredniki so kot prednost navajali tudi poznavanje vloge novinarstva in novinarjev v družbi, etičnega novinarskega delovanja in novinarstva v novih medijih. Na drugi strani je večina urednikov kot slabost diplomantov programa Novinarstvo navedla nespecializirano znanje, saj imajo ti diplomanti pričakovano manj specializiranega znanja kot na primer diplomanti ekonomije. Po drugi strani je to ugotovitev treba ovrednotiti tudi v kontekstu gospodarske krize, ki na medijskem področju ustvarja razmere, v katerih so potrebe po specializiranih novinarjih vedno manjše, saj si medijske hiše v glavnem ne morejo privoščiti veliko ozko specializiranih poznavalcev določenega področja, ampak namesto njih raje zaposlujejo novinarje, ki so se sposobni hitro prilagoditi in pokrivati različna vsebinska področja.

Med predlogi sprememb študijskega programa Novinarstvo je večina intervjuvanih novinarjev navedla več praktičnega dela, toda pri tem predlagala izboljšave, ki so na programu uveljavljene že od bolonjske prenove, npr. daljšo prakso v medijskih hišah, več praktikumov, sodelovanje z uredništvom. Tako je večina njihovih predlogov že vključena v obstoječi predmetnik. Nekateri so navajali tudi predloge o večji medijski specializaciji, čeprav novinarski strokovnjaki (gl. npr. Pavlik 2008) opozarjajo, da morajo bodoči novinarji zaradi hitro spreminjajočega se in nestabilnega trga obvladati znanje in veščine za novinarsko delo v različnih medijih. Nekateri intervjuvani

uredniki so poudarili tudi razočaranje nad neangažiranostjo sodobne generacije mladih v primerjavi s predhodnimi generacijami. Pri tem je treba dodati, da v slovenskem novinarstvu obstaja tudi generacijska vrzel, ki se kaže v različnem socioekonomskem statusu starejših in mlajših novinarjev. Večina novinarjev mlajše generacije izvaja t.i. prekerno delo (Jurancič, 2007), tj. slabo plačano, negotovo, nezaščiteno delo, s katerim težko vzdržujejo svoje gospodinjstvo in ki vključuje različne oblike občasne zaposlitve (samozaposlitev, delo za določen čas, začasno delo), ti pa imajo za posledico nizke plače, malo ugodnosti, odsotnost kolektivnega zastopništva ter majhno ali nično gotovost zaposlitve. Ob negotovi zaposlitvi in slabem socioekonomskem položaju je večina posameznikov poklicno ali drugače neangažirana (Balibar, 2007).

Ker je o novinarskem izobraževanju malo študij, bi morali znanstveniki še naprej proučevati to področje. Na podlagi raziskave lahko sklepamo, da intervjuvani uredniki ne poznajo programa Novinarstvo, zato je naloga članov Katedre za novinarstvo, da potencialnim zaposlovalcem redno predstavlja svoj program. Ker so intervjuvani uredniki izrazili željo po večjem sodelovanju, bomo člani katedre razmislili o možnostih še tesnejšega sodelovanja. Obenem nas spreminjajoče razmere na slovenskem medijskem trgu (npr. posegi države v znižanje naročnine javni radioteleviziji in investiranje v nov televizijski program na eni strani ter napovedi o dvigu davka na dodano vrednost na tisk na drugi), ki vplivajo na kakovost novinarskega dela, in novo nastali zasebni in javni (visokošolski) programi, ki nagovarjajo tudi bodoče novinarje, dodatno spodbujajo k premisleku in izboljšavi obstoječega programa Novinarstvo na Fakulteti za družbene vede.

LITERATURA

- Adam, G. Stuart (2001): The education of journalists. *Journalism* 2 (3): 315–39.
- Balibar, Etienne (2007): *Mi, državljani Evrope?* Ljubljana: Sophia.
- Banning, Stephen A. (1998/1999): The Professionalization of Journalism. *Journalism History* 24 (4): 157–63.
- Christians, Clifford in Kaarle Nordenstreng (2004): Social Responsibility Worldwide. *Journal of Mass Media Ethics* 19 (1): 3–28.
- Comrie, Margie (2003): The Place of Journalism in the Universities of Tomorrow. Paper presented to the JEANZ Annual Conference, Western Institute of Technology, Taranaki, New Zealand. Dostopno prek <http://www.jeanz.org.nz/Conference%202003%20Margie%20Comrie.htm>, 26. 9. 2012.
- Cushion, Stephen (2007): “On the Beat” or in the Classroom: Where and how is Journalism Studied? *Journalism Practice* 1 (3): 421–34.
- De Burgh, Hugo (2003): Skills are not enough: The case for journalism as an academic discipline. *Journalism* 4 (1): 95–112
- Deuze, Mark (2001): Educating “new” journalists: Challenges to the curriculum. *Journalism & Mass Communication Educator*, Spring 2001: 4–17.

- Deuze, Mark (2006): Global Journalism Education: A Conceptual Approach. *Journalism Studies* 7 (1): 19–34.
- Dickson, Tom in Wanda Brandon (2000): The Gap between Educators and Professional Journalists. *Journalism & Mass Communication Educator* 55 (3): 50–67.
- Foote, Joe (2008): Conference Report: World Journalism Education Congress. *Journalism Studies* 9 (1): 132–8.
- Frith, Simon in Peter Meech (2007): Becoming a Journalist: Journalism Education and Journalism Culture. *Journalism* 8 (2): 137–64.
- Fröhlich, Romy in Christina Holtz-Bacha (2003): Journalism Education in Germany: a wide range of different ways. V Romy Fröhlich in Christina Holtz-Bacha (ur.), *Journalism Education in Europe and North America, 187–205*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Gasher, Mike (2005): Commentary: It's Time to Redefine Journalism Education in Canada. *Canadian Journal of Communication* 30 (4): 665–72.
- Grieves, Kevin (2011): Transnational Journalism Education: Promises and challenges. *Journalism Studies* 12 (2): 239–54.
- Hanna, Mark in Karen Sanders (2007): Journalism Education in Britain: Who are the students and what do they want? *Journalism Practice* 1 (3): 404–20.
- Hirst, Martin (2010): Journalism Education “Down Under”: A tale of two paradigms. *Journalism Studies* 11 (1): 83–98.
- Jurančič, Iztok (2007): Tehnologije obvladovanja slovenskih medijev v letih 2006–2007. *Media Watch* 28: 4.
- Löffelholz, Martin (2008): Heterogenous – Multidimensional – Competing: Theoretical Approaches to Journalism – an Overview. V Martin Löffelholz in David Weaver (ur.): *Global Journalism Research: theories, methods, findings, future, 15–27*. London: Blackwell Publishing.
- Macdonald, Isabel (2006): Teaching Journalists to Save the Profession: A Critical Assessment of Recent Debates on the Future of US and Canadian Journalism Education. *Journalism Studies* 7 (5): 745–64.
- McLeod, Jack M. in Searle E. Hawley (1964): Professionalization among Newsmen. *Journalism Quarterly* 41 (4): 529–38, 577.
- Morrison, David E. in Howard Tumber (1988): *Journalists at war: Dynamics of News Reporting During the Falklands Conflict*. London: Sage Publications.
- Mensing, Donica (2010): Rethinking [Again] the Future of Journalism Education. *Journalism Studies* 11 (4): 511–23.
- Nolan, David (2008): Journalism, education and the formation of “public subjects”. *Journalism* 9 (6): 733–49.
- Nordenstreng, Kaarle (2008): Soul-searching at the Crossroads of Journalism Education. *Media Development* 55 (3): 38–42.
- NRB (2011) <http://www.nrb.info>, 26. 9. 2012.
- Oakham, Mandy (2006): In Our Own Image? The socialisation of journalism's new recruits. *Australian Journalism Review* 28 (1): 183–97.
- Pavlik, John (2008): *Media in the Digital Age*. New York: Columbia University Press.

- Reese, Stephen D. (1999): Progressive Potential of Journalism Education Recasting the Academic versus Professional Debate. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 4 (4): 70-94.
- Reese, Stephen D. in Jeremy Cohen (2000): Educating for Journalism: The Professionalism of Scholarship. *Journalism Studies* 1 (2): 213-27.
- Splichal, Slavko (1994): *Media Beyond Socialism*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press.
- Splichal, Slavko in Colin Sparks (1994): Journalists for the 21st Century: Tendencies of professionalization Among First-Year Students in 22 Countries. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Stephens, Mitchell (2000): A J-School Manifesto. Dostopno prek <http://journalism.nyu.edu/publishing/archives/debate/forum.1.essay.stephens.html>, 18. 9. 2012.
- Thomas, Ruth (2008): The Making of a Journalist: the New Zealand way. Dostopno prek <http://www.jeanz.org.nz/Archive%20Conference%20Papers.htm>, 26. 9. 2012.
- Unesco (2007): Model Curricula for Journalism Education. Dostopno prek <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001512/151209e.pdf>, 26. 9. 2012.
- Walker, Robert (1988): *Applied Qualitative Research*. Vermont: Gower.
- Weischenberg, Siegfried, Martin Löffelholz in Armin Scholl (2004): *Die Zukunft des Journalismus: technologische, ökonomische und redaktionelle trends*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Willnat, Lars in David H. Weaver (2006): Journalism and Mass Communication Education in the United States. V *Global Trends in Communication Education & Research*, 37-52. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Zelizer, Barbie (2004): *Taking Journalism Seriously: News and the Academy*. London: Sage.